

REFERANDUM SENARYOLARI BAĞLAMINDA DARFUR BÖLGESİNİN GELECEĞİ

DARFUR BÖLGESİNİN GELECEĞİ

USTAD Ön Çalışma 2016 / 3

Mart – 2016, Mardin / TURKEY

ÖZET:

Bu çalışmada 13 yıldır devam eden ve 400 bin insanın ölümüne neden olan dünyanın en dramatik iç savaşının yaşandığı Darfur bölgesi için 14 Temmuz 2011 tarihinde Katar'ın Doha Kentinde imzalanan "Doha Anlaşması" gereği beş yıl sonrasında (2016) yapılacak ve bölgenin yönetimi mevcut eyalet sistemiyle mi devam edeceği yoksa tek bir bölge statüsünde mi olacağı kararına dair referandum ayrıntıları ile ele alınmıştır

1

Hazırlayan: Tirab Abbkar TİRAB / Araştırmacı *

USTAD araştırmacılarının kamuoyunun istifadesi amacıyla hazırlanan ön çalışmalar USTAD'ın kurumsal fikrini birebir yansıtmayabilir.

İÇERİK

GİRİŐ	2
Sosyo-ekonomik Durum ve Anlaşmazlıklar	3
Çatışmanın Çözümüne Dair Bölgesel ve Uluslararası Girişimler	4
Doha Anlaşması Üzerine Bir Değerlendirme	4
Referandum ve Olasılıklar	6
USTAD Hakkında	8

GİRİŐ

13 yıldır devam eden ve 400 bin insanın ölümüne neden olan dünyanın en dramatik iç savaşının yaşandığı Darfur bölgesi için 14 Temmuz 2011 tarihinde Katar'ın Doha Kentinde imzalanan "Doha Anlaşması" imzalanmıştır.

Bu anlaşma gereği beş yıl sonra (2016) yapılacak ve bölgenin yönetimi mevcut eyalet sistemiyle mi devam edeceği yoksa tek bir bölge statüsünde mi olacağına dair kararın verileceği referandum konusunda olasılıklara değinilecektir.

Sosyo-ekonomik Durum ve Anlaşmazlıklar

Bölgede yaşanan en büyük kabillerinden biri olan “Fur kabilesi”nden ismini alan Darfur bölgesinde, 2003 yılından beri günümüze kadar tam anlamıyla bitmemiş dünyanın en dramatik iç savaşı yaşanmıştır.

Coğrafi, sosyal ve ekonomik sorunların neden olduğu 13 senedir devam eden bu iç savaşın sonucunda, yaklaşık 400 bin civarında insanın yaşamını yitirmiştir.

Benzer şekilde göçe zorlananlar ile günümüzde Çad ve diğer komşu ülkelerdeki kamplarda yaşayanların sayısı da bu rakamın yaklaşık üç katıdır.

Darfur Sorununu etkileyen coğrafi faktör, bölgenin Çad, Güney Sudan ve Orta Afrika gibi istikrasız ülkelere olan yakınlığından kaynaklanan sınır aşırı sorunlara dayanırken; sosyal-ekonomik nedenler, bölgenin demografik yapısıyla ilintilidir.

Zira bölgede tarım ve hayvancılıkla uğraşan 160’tan fazla kabile yaşamaktadır ve zaman zaman su ve ot alanları yüzünden bu kabileler arasında çatışmalar meydana gelmektedir.

Özellikle ekonomik faktör mevcut sorunun gelişip adeta bir kördüğüm haline gelmesinde kilit bir rol oynamaktadır.

Nitekim daha sonra çatışma tarafları arasından gerçekleşecek olan barış görüşmelerinde ekonomi konusu en göze çarpan faktör olarak yer alacaktır.

Gelir dağılımında eşitsizlik, eğitim ve altyapı hizmetlerindeki eksiklikler nedeniyle Merkezi Hükümet ile Sudan Kurtuluş Hareketi(SPLM/A), Adalet ve Eşitlik Hareketi(JEM) ve bölgedeki diğer isyancı gruplar arasında başlayan savaş, Darfur Bölgesinde güvenlik ve ekonomi alanlarında birçok soruna neden olmuştur.

Aslında sadece Darfur bölgesi değil bütün ülke içinde kalkınma ve gelişmenin önünde en büyük engellerden birine dönüşmüştür.

Uluslararası arenada büyük ses getiren bu sorun, kısa sürede dünya ülkelerinin dikkatini çekerek ülkede mevcut iktidara yönelik büyük tepkilere neden olmuştur.

Buna bağılı olarak Sudan Cumhuriyeti'nin üye olmamasına rağmen Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından Soykırım suçu işleme suçlamasıyla Cumhurbaşkanı hakkında bir tutuklama kararı çıkartılmıştır.

Hükümet, ilk başta ayaklanmaları silah gücüyle bastırmaya çalışsa da başarılı olamamış ve ülkenin güvenlik güçleri ve bölgede yaşayan insanlar için toplumsal, can ve ekonomik güvenlik açısından birçok yeni sorun türemiştir.

Çatışmanın Çözümüne Dair Bölgesel ve Uluslararası Girişimler

Bunun üzerinde bölgenin bu dramatik sorununu sonlandırmak için bölgesel ve uluslararası çabalar ortaya konmaya başlanmıştır.

Benzer şekilde çatışma bölgelerinde yaşamakta olan insanlara temel yardımların ulaştırılmasına çalışılmıştır. Öyle ki bölgede sadece 4'ü Arap ve İslam ülkelerinden olmak üzere yaklaşık 53 insani yardım örgütü görev yapmıştır.

Görüldüğü üzere Arap ve İslam ülkelerinin bölgedeki sorunun çözümünde ilk başta etkin bir rolü olmamıştır.

Ancak daha sonrasında Darfur bölgesinde yaşayan çatışmaların durdurulmasını sağlayan anlaşma, taraflar arasında birçok İslam ülkesinin desteğiyle Katar'da imzalanmıştır.

14 Temmuz 2011 tarihinde Katar'ın Doha Kentinde imzalanan "Doha Anlaşması" barış ve ateşkes anlaşması, daha önce imzalanan Abuja anlaşmasının yerine geçmiştir.

Abuja anlaşması, devletlerin ve birçok uluslararası kuruluşun çabalarıyla 5 Mayıs 2006 tarihinde Nijerya'nın Abuja şehrinde vuku bulmuştur.

Buna karşın Merkezi Hükümetle anlaşma imzalayan gruplar arasında çıkan ihtilaflar nedeniyle anlaşma feshedilmiş ve bölgede çatışmalar tekrar başlamıştır.

Doha Anlaşması Üzerine Bir Değerlendirme

"Doha Anlaşması"nın imzalanmasıyla bölgedeki çatışmaların yoğunluğu azalsa da tam olarak durulmamıştır.

Bunun perde arkasındaki temel neden, bölgede en büyük ve baskın olan Sudan Kurtuluş Hareketi(SPLM/A) ve Adalet ve Eşitlik Hareketi'nin (JEM) bu anlaşmayı imzalanmamasıdır.

Doha Anlaşmasının Merkezi Hükümet ile daha önce bölgede hiç ağırlığı olmayan Dr. El-Tijani Elsebe arasında imzalanması, yukarıda zikredilen grupların tepkisine yol açmıştır.

Dolayısıyla mezkûr anlaşmanın bölgedeki çatışmaların kesin olarak durdurulmasını sağladığını söylemek güçtür.

Doha Anlaşmasının üzerinde bir değerlendirme yapıldığında görülecektir ki sadece bölgeye yönelik değil, tüm ülkeyi ilgilendiren pek çok önemli karar alınmıştır.

Ancak burada konumuz açısından önemli olan üç karar üzerinde durulacaktır.

Bunların ilki, Darfur bölgesinin nüfusuyla orantılı biçimde Merkezi Sudan Hükümeti'nde temsil edileceği, yönetimde etkin görevlere bölgeden belirli insanların getirilmesidir.

Zira her ne kadar Merkezi Hükümet anlaşmada alanın kararlarının yerine getirmesinde ciddiyetsizlik ve samimiyetsizlikle suçlansa da, anlaşmanın imzaladığı 2011 yılından günümüze kadar ülkede Cumhurbaşkanı 2. Yardımcısı ve Bakanlıklar olmak üzere birçok etkin görevde Darfur bölgesinden önde gelen siyasetçiler bulunmaktadır.

İkincisi, Darfur bölgesinin kalkınması ve imarı için Darfur Donörler Konferansı düzenlenmesi ve Darfur bölgesinde insanlık suçuna karışanların yargılanacağı özel Darfur mahkemesinin kurulmasıdır.

Uluslararası Ceza Mahkemesinin (UCM) yerinde olacak söz konusu Darfur mahkemesinin günümüze kadar ışığı görmez de kararlaşan ve Türkiye'nin de destek verdiği Darfur Donörler Konferansı 7-8 Nisan 2013 tarihlerinde yine Katar'ın Doha kentinde düzenlenmiştir.

Söz konusu konferansın temel amacı, çatışma ve iç savaş boyunca zarar gören bölgenin tüm şehirlerinin tekrar kalkındırılması ve imar edilmesi için gerekli 5-7

milyar doların temin edilmesidir. Konferansın sonunda, Sudan Merkezi Hükümeti dâhil olmak üzere katılımcılar tarafından toplam 3,6 milyar dolarlık yardım yapılması taahhüt edilmiştir. Burada Sudan Merkezi Hükümeti'nin 2,65 milyar dolarlık bir yardımda bulunması öngörülmüştür.

Referandum ve Olasılıklar

Üçüncüsü ve yazımız bakımından en önemli karar ise anlaşmanın imzalandığı tarihten beş yıl sonra yapılacak olan ve bölgenin yönetimi mevcut eyalet sistemiyle mi devam edeceği yoksa tek bir bölge statüsünde mi olacağı, ayrıca o tarihe kadar bölgenin kalkınması ve imarını üstlenecek bir bölgesel yönetimin kurmasına ilişkin karardır.

Bölgesel yönetim, “Darfur Bölgesel Yönetimi” adında ve anlaşmayı imzalanan grubun başkanının liderliği altında 10 farklı bakanlık ve 5 farklı komisyon şeklinde kurulmuştur.

Bu günlerde ise referandum için hazırlık yapılmaktadır. İfade edildiği üzere referandumla Darfur bölgesi, ya günümüzde Sudan'ın diğer bölgeleri gibi vilayet şeklinde devam edecek ya da bölgesel yönetime geçilecektir.

Referandumdan çıkan sonuç bölgesel yönetime desteklerse günümüzde mevcut olan beş vilayet iptal edilecek ve bölge Cumhurbaşkanı tarafından tayin edilecek bölgesel yönetim başkanı tarafından yönetilecektir. Tayin edilen bölgesel başkan ise bölgeyi yönetmek üzere bölgesel hükümette yer alacak bakanları tayin edecektir.

Burada üzerinde durulması gereken önemli soru, gerçekleşecek referandumdan ne sonuç çıkacağıdır.

Diğer taraftan belirtmek gerekir ki sadece Darfurluların oy kullanabileceği 11-13 Nisan 2016 tarihli bu referandum, bölgenin bağımsız bir devlet olmasını sağlayan bir referandum olmayıp, sadece idari bir nitelik taşımaktadır.

2011 yılında yapılan ve sadece güneylilerin oy kullandığı, ülkenin ikiye bölünmesine neden olan referandumun sonucunun ülke insanın üzerinde bıraktığı olumsuz etki, 2011 yılında oluşturulan bölgesel yönetime karşı bölge insanında oluşan güvensizlik ve tüm bunların en önemlisi bölgesel yönetime geçilmesi halinde kamu

yönetimi açısından ülkede birden fazla yönetim biçimi olacağı ve dolayısıyla yeni sorunların yaşanma ihtimali ve Merkezi Hükümet tarafından mevcut statükonun desteklenmesi gibi faktörlerin üzerinde değerlendirme yapıldığında referandumdan çıkacak sonucun “iller sistemini” destekleyeceği ileri sürülebilir.

Ayrıca bölgenin geçmişte bölgesel yönetim tecrübesini yaşaması ve toplumsal yapısındaki tezahür eden heterojenlikten dolayı kabileler arasında güç dağılımında yaşanan sorunların tekrarlanmaması için, bölge insanların büyük olasılıkla günümüzde devam eden sisteminden yana oy kullanacağı tahmine müsaittir.

Zira günümüzde bölgede mevcut olan Arap kökenli kabilelerin, bölgenin “Darfur Bölgesi” sadece bir kabile temsil ettiğini ve tüm kabillere hitap edecek bir isimle değiştirilmesi gerektiğini savunmaları bunu pekiştirmektedir.

Nitekim bölgenin isimi konusunda anlaşılmayan toplumun, yönetime ilişkin diğer hususlarda anlaşması beklenmemektedir. Darfur bölgesinde yaşayanların neredeyse tamamını maliki Müslüman olmasından dolayı ülkenin diğer bölgelerinde yaşayan insanlara güneylilerinden daha yakınlık göstermektedir. Bu durum sebebiyle bölgenin ayrılma ihtimalinin düşük olduğunu savunan görüşler mevcuttur.

Ancak bölgenin, bölgesel yönetim statüsüne geçmesi ilerleyen süreçlerde Güney Sudan gibi bağımsız bir devlet olma ihtimalini yükseltebileceğini göz ardı etmemek gerekir.

Diğer bir ifadeyle Darfur bölgesi, yakın tarihte yapılacak referandumdan çıkacak sonuç bölgesel yönetim sistemini işaret eder bu, bölgenin gelecekte ayrılmasının ilk adımı olacaktır. Çünkü bir devlet içinde diğer bölgelerden farklı olarak özerk bir yönetim biçimine sahip olmak, özerklikten bağımsız bir devlet olmaya doğru kuvvetli bir süreci de beraberinde getirebilir.

Diğer perspektiften referandumdan çıkacak sonucun iller sistemini, yani mevcut idari sistemin devam etmesini sağlaması halinde, bölgede devam eden çatışmaların süreceği anlamına gelmektedir. Çünkü günümüzde Kuzey Darfur, Doğu Darfur, Güney Darfur, Orta Darfur ve Batı Darfur olmak üzere beş il biçiminde ayrılan Darfur Bölgesi’nde, bahse konu bu ayırım etnik temeller gözetilerek yapılmıştır.

Ayrıca referandumu öngören Doha anlaşmasının bölgenin en etkin ve güçlü iki grubu olan SPLM/A ve JEM tarafından imzalanmaması da çatışmaların devam edeceği yönünde ipucu olarak değerlendirilebilen faktörlerden biridir.

Buna mukabil, bölgede yaşayan kabillerin etnik kökenlerine bağlı olarak sandıktan çıkan sonuç ne olursa olsun küçük çaplı halk ayaklanmalarının çıkması muhtemeldir ve eğer gerekli önlemler alınmazsa büyüme ihtimali vardır. Zira hem bölgedeki hem ülkenin diğer yerlerindeki Arap kökenli kabileler mevcut “iller sistemini” desteklerken Darfur’daki Afrika kökenli kabileler “bölgesel yönetimi” istemektedirler. Bu durum ise bölgede olduğu gibi ülkenin farklı yerlerinde de küçük çaplı dahi olsa çeşitli gösterilerin / huzursuzlukların yaşanmasını tetikleyebilecektir.

USTAD HAKKINDA

- 2011 yılında sivil toplum kuruluşu temelli çalışmalara başlayan düşünce kuruluşu Uluslararası Stratejik Tahlil ve Araştırmalar Merkezi (USTAD), bölgesel, ulusal ve uluslararası strateji, sosyal, ekonomik ve kültürel politika ve girişimlere önderlik etmeye, bu beceriye sahip bireylere fırsatlar sunarak kendilerini uluslararası arenada yalnız hissetmemelerini sağlamaya ve ortaya çıkan sonuçları kamuoyu ile paylaşmaya devam etmektedir.
- **Tirab Abbkar TİRAB:** Ribat Üniversitesi Polis Bilimleri Fakültesi’nde lisans eğitimine başlamış, ardından T.C. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Fakültesi’nde eğitimine devam ederek buradan mezun olmuştur. Yüksek lisansını da Polis Akademisi Güvenlik Bilimler Enstitüsünde Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Ana Bilim Dalında “Türkiye ve Sudan Polis Teşkilatlarının Karşılaştırılması: Örgütsel Yapı ve Eğitim Stratejisi Bakımından” başlıklı tezi savunarak tamamlamıştır. Hâlihazırda T.C. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Ana Bilim Dalı’nda doktora eğitimini sürdürmektedir. Tirab güvenlik sosyolojisi, çok kültürlü toplumlar, Afrika ve Ortadoğu kültürel etkileşimi alanlarda çalışmalar yapmaktadır. Evli ve bir çocuk babasıdır.